

έκατομ., ὡς τὰ πλείοστα εὐρίσκοντο εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῶν τραπεζῶν ἤσαν ἄτοκα, ἀν καὶ δὲν ἦσαν νόμιμον μέσον πληρωμῆς, ἐν τούτοις ἐκυκλοφοροῦσα ὄντα ἐξαργυρώσιμα) ἢ μᾶλλον μειωθῆ ἔτι περισσότερο ἢ κυκλοφοροῦσα ποσότης χρυσοῦ, ἀντεκατεστάθησαν τὰ ταμιακὰ γραμμάτια τῶν 50 καὶ 20 Μ. διὰ δεκαμάρκων τοιούτων.

β'.) διὰ τοῦ νόμου τῆς 1 Ἰουνίου 1909 προσδόντος εἰς τὰ τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς Reichsbank ἰδιότητα νομίμου μέσου πληρωμῆς, ἀνευ ἄρσεως ἐννοεῖται τοῦ ἐξαργυρωσίμου. (Ἐν Ἀγγλίᾳ ἀπὸ τὸ 1836 ἐν Γαλλίᾳ ἀπὸ τὸ 1875).

γ'.) Διὰ σειρᾶς ἄλλων μέτρων τῆς Reichsbank, ὡς διὰ προπαγάνδας ὑπὲρ τῶν συναλλαγῶν ἀνευ χρήσεως μετρητοῦ χρήματος (Bargeldloser Zahlungsverkehr), ἀτόκων προκαταβολῶν ἐπὶ εἰσαγωγῆς χρυσοῦ κ. τ. λ.

Ὅχι ὀλίγον ἐπίσης ἀπησχόλει τὴν Reichsbank ἡ ἐπίτευξις μετσο-νος βευστότητος τῶν μεγάλων γερμανικῶν τραπεζῶν διὰ τῆς ἀποφυγῆς τόσον πάσης ὑπερεντάσεως τῆς πίστεως ἐν τῷ ἐσωτερικῷ, ὅσον καὶ παντὸς κινδύνου μειώσεως τῆς πληρωτικῆς τῶν δυνάμεως ἐν τῷ ἐξωτερικῷ. Ὁ ἐξαναγκασμὸς τῶν τραπεζῶν τούτων εἰς τὴν δημοσίευσιν διμηνιαίων λοολογισμῶν ἐθεωρήθη ὡς μία νίκη τῆς πολιτικῆς τῆς οἰκονομικῆς κινήσεως.

Ἀποτέλεσμα τῆς χρηματικῆς ταύτης πολιτικῆς τοῦ γερμ. κράτους μεσολαβούσης τῆς τραπεζῆς τῆς ἐπικρατείας, ὑπῆρξεν ἡ σημαντικὴ ἀύξησις τοῦ ἀποθεματικοῦ τῆς εἰς μεταλλικόν. Κατὰ πληκτικὴ ἰδίως εἶνε ἡ ἀύξησις αὕτη κατὰ τὰ τρία τελευταῖα προπολεμικὰ ἔτη. [Κατὰ μέσον ὄρον 1911=1,129 ἑκ. Μ. — 1912=1,203,5 ἑκ. Μ. — 1913=1,350 6 ἑκ. Μ. = 1914 (30 Ἰουνίου)=1,630,6 ἑκ. Μ. εἰς χρυσὸν ἄργυρον καὶ ταμιακὰ γραμμάτια]. Ἐναντι τοῦ ποσοῦ τούτου ἐκυκλοφοροῦν τῶν 23 Ἰουλίου 1914 1,890,9 ἑκ. τραπεζικὰ γραμμάτια τῆς Reichsbank. Κατὰ τὸν πίνακα τούτον ἐκαλύπτοντο διὰ μεταλλικοῦ πλέον τῶν 85% τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων, ἐναντι 59, 9% τὴν 30 Ἰουνίου 1913 καὶ 59% τὴν 30 Ἰουνίου 1912.

Ἡ Γερμανία ἐξέρχεται, ὡς βλέπομεν, καὶ ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἐπαρκῶς παρεσκευασμένη διὰ τὸν μεγάλον ἀγῶνα.

ΜΕΡΟΣ Β'.

ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Ἡ οἰκονομικὴ ζωὴ τῆς Γερμανίας καὶ ἰδίως ἡ κεντρικὴ ἐκδοτικὴ τῆς τράπεζα ἤρχισαν νὰ δέχωνται μίαν ὀλην ἑβδομάδα πρὸ τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τοῦ πολέμου τὰ προμηνύματα τῆς προσεγγιζούσης λαίλαπος. Ἀπὸ τῆς 23 μέχρι τῆς 31 Ἰουλίου 1914 ἠλαττώθη τὸ ἀποθεματικὸν τῆς Reichsbank εἰς μεταλλικόν κατὰ 160 ἑκ. Μ., ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης τραπεζ. γραμματίων ἠῤῥησε κατὰ 1019 ἑκατ., αἱ δὲ τοποθετήσεσι εἰς συναλλαγματικὰς καὶ ἐπιταγὰς κατὰ 1480 ἑκατ. Μ. Οἱ πλείστοι τῶν γερμανῶν συγγραφέων, ὁσάκις δὲν παρακάμπουσιν ἐν οἰωπῇ τὴν ἑβδομαδιαίαν αὐτὴν προπολεμικὴν περίοδον, ἀποδίδουσι τὴν τεραστιαν ταύτην μεταβολὴν εἰς τὸν ὑπέρμετρον φόβον τῶν μεγάλων γερμανικῶν ἰδιωτικῶν τραπεζῶν, «ληηλατησασῶν» κυριολεκτικῶς τὴν Reichsbank, ὅπως δυνήθωσι νὰ ἀντεπεξέλθωσι κατὰ τῶν προβλεπομένων διαθέσεων τοῦ κοινοῦ. Κατὰ τὰς περιγραφὰς πράγματι τῶν ἐφημερίδων τῶν ἡμερῶν ἐκείνων (Berliner Tageblatt 29 Ἰουλίου ἑσπ. ἑκκ.) χαρακτηριστικαὶ σκηναὶ διεδραματίζοντο πρὸ τῶν γερμανικῶν τραπεζῶν καὶ ταμειωτηρίων κατὰ τὴν κρίσιν ἐκείνην ἑβδομάδα. Πλήθος γυναικείου ἰδίως κόσμου μικροκαταθετῶν ἤξιον τὴν ἀνάληψιν τῶν καταθέσεων του, ἀναμένον ἐπὶ ὥρας εἰς τὸ ὑπαίθριον παρὰ τὴν βαγδαίως πίπτουσαν βροχίην. Ἰδίως τὸ κεντρικόν κατάστημα καὶ τὰ ὑποκαταστήματα τῆς Reichsbank κατεκλύζοντο ὑπὸ κομιστῶν τῶν γραμματίων τῆς, ζητούντων τὴν εἰς χρυσὸν ἐξαργύρωσιν των. Αἱ προσπάθειαι τῶν ἀρχῶν καὶ τοῦ τύπου ὅπως «διαφωτίσωσι» τὸ κοινὸν ἀνέκοψαν μὲν τὴν ὄρμην τῶν μικροκαταθετῶν, δὲν φαίνεται ὅμως νὰ ἔσχον σπουδαίον τι ἀποτέλεσμα ἐναντι τῶν ἀξιούντων τὴν ἐξαργύρωσιν τῶν τραπεζικῶν τῶν γραμματίων, ὅπερ καὶ ἠγάγασε τὴν Reichsbank τὴν 31 Ἰουλίου ἀνευ νομοθετικῆς τιμῆς ἐξουσιοδοτήσεως ὅπως διακόψῃ τὴν περαιτέρω ἐξαργύρωσιν.

Πλὴν ὁ πανικὸς οὗτος τῶν πρώτων ἡμερῶν δὲν ἤρνατο ποτὲ νὰ δικαιολογήσῃ τὴν ἐκδοσιν ἢ κυκλοφορίαν ἐν γένει 1019 ἑκατ. νέων τραπεζικῶν γραμματίων καὶ τὴν προρρηθεῖσαν ἐξογκωσιν τοῦ ἐμπορικοῦ χαρτοφυλακίου τῆς τραπεζῆς κατὰ 1480 ἑκατ. Μ. Δὲν ἐπρόκειτο ἡ περὶ ἀνάληψιν μικροκαταθέσεων ἐκ μέρους περιθετῶν γυναικῶν καὶ μικροαστῶν, ἐφ' ὅσον ἐννοεῖται δὲν ἐγένετο αὕτη πρὸς τὸν σκοπὸν ἐξαργύρωσεως. Ἀνά-

γκη δημιουργίας νέων μέσων πληρωμής, όλα παρουσιάστη μετ' ὀλίγας ἡμέρας κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου καὶ εὐθὺς μετ' αὐτὴν, δὲν ὑφίστατο ἀκόμη τότε. Ἀλλαχοῦ λοιπὸν θέον νὰ ζητηθῆ κυρίως ἡ διατάραξις αὐτῆ τοῦ τραπεζικοῦ ἰσοζυγίου. Ὁ πρόεδρος τοῦ διευθυντηρίου τῆς Reichsbank (Präsident des Reichsbankdirektoriums) εἶχεν ἀνακοινώσῃ τὴν 29 Σεπτεμβρίου 1914 ἐν τῇ συνεδριάσει τῆς κεντρικῆς ἐπιτροπῆς, ὅτι εἰς τὸ ἐμπορικὸν χαρτοφυλάκιον τῆς τραπεζῆς, πρὸ τῆς ἐκρήξεως τοῦ πολέμου μεταξὺ τῆς 23 καὶ 31 Ἰουλίου εἶχον συγκεντρωθεῖ καὶ συναλλαγματικαὶ καὶ ἐντολαὶ πληρωμῆς (Schatzanweisungen) τῆς αὐτοκρ. κυβέρνησεως διὰ ποσὸν 315 ἑκατ. Μ. Πλὴν φαίνεται ὅτι ἡ πρώτη ἀφαίμαξις ἐκ μέρους τοῦ κράτους ὑπῆρξε πολὺ γενναϊότερα μόνον λόγοι σκοπιμότητος ἐπέβαλλον τὴν ἀπόκρυψιν τῆς ἀληθείας. Τὸ βέβαιον πάντως εἶνε ὅτι τὸ γερμανικὸν κράτος διενεργοῦν ἐν τῷ κρυπτῷ τὰς τὸσον ἀνησυχιάσας τοὺς μικροκαταθέτας πολεμικὰς του παρασκευὰς πολὺ πρὸ τῆς ἐπισήμου κηρύξεως τῆς ἐπιστρατεύσεως (1 Αὐγούστου), πιθανῶς μάλιστα καὶ πρὸ τῆς ἐπιδόσεως τοῦ αὐστριακοῦ τελεσιγράφου πρὸς τὴν Σερβίαν (25 Ἰουλίου), εἶχεν ἀπορροφήσει μέγα μέρος τῶν νέων τραπεζογραμματίων.

Ἡ ἐκρήξις τοῦ πολέμου μας παρουσιάζει τὸν δημόσιον οἰκονομικὸν χαρακτήρα τῆς Reichsbank ἐν ὄλῃ του τῇ ἀναπτύξει. Ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1914 ὑφίσταται ἡ τράπεζα ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον διὰ τὸ κράτος καὶ τὰς ἀνάγκας του. Εἶναι ὑποχρεωμένη νὰ τοῦ προσπορίσῃ τὰ μέσα πρὸς διεξαγωγὴν τοῦ πολέμου ἔστω καὶ μετ' κίνδυνον τῆς πίστεως τῆς ἢ ζημίαν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, διὰ τῆς ἐκδόσεως νέου χαρτονομίσματος. Διὰ νὰ μὴ ὑποστῇ οὐδὲ τὸν ἐλάχιστον κλονισμόν ἢ πίστις τοῦ κράτους, διὰ νὰ καταστῇ δυνατὴ κατὰ τρόπον ἐπιδεικτικὸν ἢ παροχὴ πρὸς αὐτὸ πάσης προμηθείας καὶ ὑπηρεσίας ἐναντι ἀμέσου χρηματικοῦ ἀνταλλάγματος, διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ ἐπιβολὴ ἐνοχλητικῶν φόρων καὶ ἡ ταχεῖα σύναψις δανείου πρὸς κάλυψιν τῶν πολεμικῶν δαπανῶν, καὶ ὅλα ταῦτα χωρὶς νὰ διαταραχθῶσι σημαντικῶς αἱ βάσεις ἐφ' ὧν ἠδράζετο τὸ νομισματικὸν τῆς χώρας σύστημα, ἐτέθη εἰς ἐφαρμογὴν ὁκτώ ἐτη πρὸ τοῦ πολέμου ἡ περίφημος οἰκονομικὴ κοινητοποίησις καὶ συνεσωρεύετο χρυσὸς εἰς τὰ τραπεζικὰ θησαυροφυλάκια. Βεβαίως ἂν ἐπραγματοῦντο αἱ πρόρρησις τοῦ στρατιωτικοῦ ἐπιτελείου, τὸ σύστημα θὰ ἀπέβαινε ἀλάνθαστον. Μετὰ τὰς γλυκυτέρας ἀναμνήσεις ἐκ τοῦ πολέμου 1870—1871 ἐβαυκαλλίζοντο πράγματι μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι μία νέα πολεμικὴ ἀποζημίωσις ὡς ἐπιστέγασμα βραχυχρονίου νικηφόρου πολέ-

μου θὰ ἠδύνατο εὐχερέστατα νὰ ἀπαλλάξῃ τὴν γερμανικὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν τῶν πλεοναζόντων χαρτίνων δισεκατομμυρίων.

Τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου συνοδεύει σειρά νομοθετικῶν μέτρων τῆς Γερμανίας ἐπιδικιόντων κυρίως τρία τινα :

1) Προστασίαν καὶ ἐνίσχυσιν τοῦ ἀποθεματικοῦ εἰς μεταλλικὸν ἰδία εἰς χρυσὸν τῆς Τραπεζῆς τῆς Ἐπικρατείας τὸσον πρὸς διευκόλυνσιν τῶν μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς ληψοδοσιῶν τῆς (ἐξαγωγῆ χρυσοῦ ἐν ἀνάγκῃ πρὸς μείωσιν τῆς παθητικότητος τοῦ προβλεπομένου ὡς ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ δυσμενοῦς ἰσοζυγίου πληρωμῶν), ὅσον καὶ πρὸς ὀλιγώτερον ἐπικίνδυνον ἐκδοσιν νέου χαρτονομίσματος πρὸς τροφοδότησιν τοῦ πολέμου, μέχρι τῆς στιγμῆς ἣτις θὰ ἐκρίνετο κατάλληλος πρὸς σύναψιν δανείου, ἐφ' ὅσον ὡς ἐκ τῆς τυχόν παρατάσεως τοῦ πολέμου θὰ παρίστατο τοιαύτη τις ἀνάγκη.

2) Ἐκδοσιν νέων τραπεζικῶν γραμματίων χωρὶς νὰ φαίνωνται καταστρατηγούμεναι αἱ ἰσχύουσαι νομοθετικαὶ διατάξεις

καὶ 3) τὴν ἀπαλλαγὴν τῆς Reichsbank τῆς ἀνάγκης ὅπως χορηγῇ καὶ εἰς τὰ ὁμοσπονδιακὰ κράτη, τὰς κοινότητας καὶ πρὸ πάντων τοὺς ἰδιώτας ἐν εὐρείᾳ κλίμακι πίστιν, ὅπως ὑφίσταται δι' ὀλόκληρον τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν.

Ἡ νομοθετικὴ δάσις τῶν μέτρων τούτων ὑπῆρξαν αἱ περίφημοι νόμοι τῆς 4 Αὐγούστου 1914 καὶ ἄλλοι τινες βραδύτερον ἐκδοθέντες.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὸν πρῶτον ἐκ τῶν ἐπιδικιόντων σκοπῶν κυροῦνται μετ' ἀναδρομικὴν δύναμιν ἢ ἀπὸ 31 Ἰουλίου διακοπὴ τῆς ἐξαργυρώσεως τῶν τραπεζικῶν γραμματίων ὑπὸ τῆς Reichsbank παρατεινομένη μέχρις ἐναντίας ἀποφάσεως τοῦ Ὁμοσπ. Συμβουλίου. Παρὰ τὴν ἀρτίαν πρὸς τὴν ἄρσιν τῆς ἐξαργυρώσεως καταβάλλονται τεράστιαι προσπάθειαι ἐκ μέρους τῆς Τραπεζῆς, πρὸς συγκέντρωσιν ὅσον τὸ δυνατόν μείζονος ποσότητος χρυσῶν νομισμάτων, ἐκ τῶν εἰς χεῖρας τοῦ κοινοῦ εὐρισκομένων, εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῆς, ἐφ' ὅσον εἰσαγωγῆ χρυσοῦ ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ κατόπιν τῆς νεκρώσεως τοῦ ἐξαγωγικοῦ γερμανικοῦ ἐμπορίου ἦτο σχεδὸν ἀδύνατος. Κατὰ τὴν μᾶλλον κρατοῦσαν ἐν Γερμανίᾳ γνώμην (Helfferich «Das Geld» 2 ἐκδ. σ. 179) ὑπελογίζετο ἡ κατὰ Ἰούνιον 1914 ἐν Γερμανίᾳ εὐρισκομένη ποσότης γερμαν. χρυσῶν νομισμάτων εἰς 3,300 ἑκ. Μ καὶ ξένων εἰς 350 ἑκ. (ἐκ τούτων 1,253,2 ἑκ. μετὰ τῶν ράβδων χρυσοῦ εἰς τὸ θησαυροφυλάκιον τῆς Reichsbank) καὶ ἀργυρῶν εἰς 1,175 ἑκατομύρια. Ἐδαὶ ἄρα νὰ εὐρίσκωνται εἰς χεῖρας τοῦ κοινοῦ ἢ παρὰ ταῖς ἄλλαις Τραπεζαῖς ὑπὲρ τὰ 2,300 ἑκτ. χρυσῶν νομισμάτων.

Ἡ πρώτη πράξις πρὸς ἐνίσχυσιν τοῦ μεταλλικοῦ τῆς Reichsbank ὑπῆρξεν ἡ εὐγενὴς χειρονομία τῆς αὐτοκρ. Κυβερνήσεως, διαταξάσης τὴν μεταφορὰν 205 ἑκατομυρίων χρυσοῦ ἐκ τοῦ Juliusturm (120 ἑκ. τοῦ γερμ. πολεμικοῦ θησαυροῦ ἐκ τῆς γαλλικῆς ἀποζημιώσεως καὶ 85 ἑκ. ἐναντι τῶν ἕως τότε κυκλοφορησάντων ἐκ τῶν 120 ἑκ. νέων ταμιακῶν γραμματίων) εἰς τὴν Reichsbank ὡς καὶ τοῦ πολεμικοῦ ἀποθέματος εἰς ἄργυρον (Kriegssilberreserve). Συγχρόνως ἤρξατο δραστηρία προπαγάνδα παρὰ τῆ λαφ. πρὸς παράδοσιν τοῦ χρυσοῦ του (νομισμάτων καὶ δραδύτερον κοσμημάτων) εἰς τὴν Τράπεζαν, προτιμηθέντος τοῦ τρόπου τούτου παντὸς ἄλλου ἀναγκαστικοῦ μέσου. Εἰς τὰ σχολεῖα ὑπέσχοντο οἱ διδάσκαλοι ὠραίας ἐκδρομὰς εἰς τοὺς προσκομιζοντας ὠρισμένην ποσότητα χρυσοῦ νομισμάτων μαθητὰς των, θέατρα καὶ κινηματογράφοι ἤνοιξαν δωρεὰν τὰς πύλας των εἰς τοὺς ἐκδηλοῦντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ πατριωτικὰ των εἰσθήματα. Τὶ ποσὸν συνεκεντρώθη κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον κατὰ τὰ ἔτη 1914-1917 δὲν ἐμφαίνεται δυστυχῶς ἐκ τῶν καταστάσεων καὶ συγκριτικῶν πινάκων τῆς Reichsbank τὰς ὁποίας ἔχω ὑπ' ὄψει μου, καθ' ὅτι ἐν μέρος τοῦ οὕτω συγκεντρουμένου χρυσοῦ ἐξήγετο διατιθέμενον πρὸς ἀγορὰν τροφίμων, πρώτων ὀλῶν καὶ πολεμοφοδίων ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ, στατιστικαὶ δὲ τιαύτης φύσεως δι' εὐνοήτους λόγους δὲν ἐδημοσιεύθησαν. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ παρορῶμεν καὶ τὴν μεγάλην ποσότητα τοῦ εἰσρεύσαντος χρυσοῦ εἰς τὴν χώραν, κατόπιν τῶν στρατιωτικῶν νικῶν καὶ τῶν εἰς τὰ κατελιγμένα μέρη χρησιμοποιοθέντων ἥμισυ δικαίων καὶ ἐντίμων πρὸς τοῦτο ἐκβιαστικῶν μέσων. Πάντως φαίνεται ὅτι ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ ποσοῦ τούτου ὑπὸ τοῦ F. Terhalle («Währung und Valuta» Jena 1914 σελ. 31) εἰς 1,250 ἑκ. Μ. δὲν ἀπέχει πολὺ τῆς ἀληθείας. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶναι ὅτι τὸ μεταλλικὸν τῆς Τράπεζης τῆς Ἐπικρατείας εἰς χρυσὸν ἀνῆλθε τέλος τοῦ 1914 εἰς 2,092,8 ἑκ. Μ., τέλος 1915 εἰς 2,445,2 ἑκ. Μ., τέλος 1916 εἰς 2,520,5 ἑκ. Μ. διὰ νὰ κατέλθῃ τὸ 1917 εἰς 2,406,6 ἑκ. Μ. καὶ τὸ 1918 ἔτι μᾶλλον εἰς 2.262,2 ἑκ. Μ. Ἀναμφισβήτητον πάντως εἶναι ὅτι ἡ συμπεριφορὰ τοῦ μεγίστου μέρους τοῦ γερμανικοῦ λαοῦ ὑπῆρξε καὶ ἐπὶ τοῦ σημείου τούτου πατριωτικωτάτη.

Ὁὐχὶ μικροτέρας σημασίας ὑπῆρξαν τὰ μέτρα πρὸς παρακώλυσιν τῆς ἐλευθέρως κυκλοφορίας τοῦ χρυσοῦ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ (Νόμος 28 Σεπτεμβρίου 1914 αἴρων τὴν ρήτραν πληρωμῆς χρεῶν εἰς χρυσόν, Ν. 23 Νοεμβρίου 1914 ἀπαγορεύων τὸ ἐμπόριον μὲ χρυσὰ νομίσματα, Ν. 13 Νοεμβρίου 1915 ἀπαγορεύων τὴν ἐξαγωγήν χρυσοῦ), ὡς καὶ τὰ μέτρα

πρὸς ἀγορὰν τοῦ ὑπὸ τῆς Τραπεζῆς ἐπὶ ἐπικαταλλαγῇ (N. 1916 περὶ ἰδρύσεως τῶν Goldankaufsstellen).

Ἐναφορικῶς πρὸς τὸν δεῦτερον ἐκ τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ἐπιζητεῖται κατὰ τρόπον ὀλίγον τι δικολαβικὸν ὅπως ἐμφανισθῇ καὶ τὸ νέον χαρτονομίσμα ἐρειδόμενον ἐπὶ τῶν κειμένων νομοθ. διατάξεων, μὲ τὰς ἐξῆς διὰ τὸ πολὺ κοινὸν ἴσως ἀσημάντους, διὰ τὸν εἰδικὸν ὁμῶς θεμελιώδους οἰκονομικῆς σημασίας τροποποιήσεις, αἰρούσας ἐξ ὀλοκλήρου τὴν βᾶσιν ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο τὸ προπολεμικὸν γερμανικὸν ἐκδοτικὸν σύστημα.

α'.) Συναλλαγματικὰς, οἷς ἀπαιτεῖ ὁ νόμος πρὸς κάλυψιν κατὰ τὰ 2)3 τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων τῆς Τραπεζῆς, δύναται νὰ ἐκδῆ καὶ ἡ αὐτοκρ. κυβέρνησις, προεξαφλουμένης ὑπὸ τῆς Reichsbank.

β'.) Εἰς τὸ ἀποθεματικὸν εἰς μεταλλικόν, τὸ ὅποιον προβλέπεται ὑπὸ τοῦ νόμου πρὸς κάλυψιν κατὰ τὸ 1)3 τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων, συγκαταλέγονται καὶ γραμμάτια τῶν δανειστικῶν ταμείων, περὶ ὧν ὁ λόγος κατωτέρω.

γ'.) Ὁ φόρος 5ο) ἐπὶ τῶν τραπεζικῶν γραμματίων, περὶ οὗ ἐποιήσαμεθα λόγον ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, καταργεῖται. Ὑπαρχόντων τῶν προαπαιτουμένων τούτων ἦτο δυνατὴ ἡ ἐκδοσις τραπ. γραμματίων ἄνευ περιορισμοῦ τινος. Πλὴν ἐπειδὴ ὁ ἀριθμὸς τῶν γραμματίων τῶν δανειστικῶν ταμείων παρὰ τοὺς προσκαίρους περιορισμούς του ὑπῆρξε πράγματι ἀπεριόριστος, αἱ δὲ συναλλαγματικαὶ τοῦ κράτους δὲν ἀπέρρεον ἐξ ἐμπορικῶν συμβάσεων, ὡς αἱ ἐμπορικαὶ ὑπογορευόμεναι μόνον ὑπὸ τῶν ἡσυχίαι ἀξαναμένων ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου ταμείου, ἐδημιουργήθη εἰς φαῦλος κύκλος, ἐντὸς τοῦ ὁποίου περιστρέφετο ἡ ἐπικινδύνους διαστάσεις λαμβάνουσα ἐκδοσις νέου χαρτονομίσματος, διὰ τοῦ ὁποίου τὸ κράτος ἐθεράπευε ἐν μέγα μέρος τῶν πολεμικῶν του ἀναγκῶν ἰδίως κατὰ τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τῆς πολεμικῆς περιόδου.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν κυκλοφορούντων τραπεζογραμματίων συμποσοῦμενος εἰς 2,909 ἑκ. Μ. κατὰ τὴν ἐναρξιν τοῦ πολέμου ἀνῆλθεν ἀπετόμως εἰς 5,045,9 ἑκ. Μ. τὸ τέλος τοῦ ἔτους 1914. Ἡ ἐκδοσις των διακόπτεται ὑπὸ σειρᾶς δημοσίων δανείων (ταῦτα καθιστᾶ ἤδη ἐπιτυχῇ τὸ ἄφθονον χρήμα) καὶ ἐξακολουθῇ κατόπιν μέχρι τέλους 1916 βραδεῖαν ἀνοδον (τέλος 1915 = 6,917,9 ἑκ. Μ. — τέλος 1916 = 8,054,7 ἑκ. Μ.), ἐπιταχυνομένην κατὰ τὰ δύο τελευταῖα πολεμικὰ ἔτη (1917 = 11,467,7 ἑκ. Μ. καὶ 1918 = 22,187,8 ἑκ. Μ.). Διὰ χρυσοῦ καλύπτονται τέλος 1914 38,1ο)ο — 1915 = 31ο)ο — 1916 = 23,1ο)ο — 1917 = 13,6ο)ο —

1918 μόνον 70)ο — Παραλλήλως πρὸς τὰ τραπεζικά γραμμάτια τῆς Reichsbank κυκλοφοροῦν καὶ ταμιακά γραμμάτια (Reichskassenscheine) 300 ἑκ. Μ. περίπου, μικραὶ σχετικῶς ποσότητες γραμματίων τῶν τεσσάρων ἄλλων ἐκδοτικῶν Τραπεζῶν, ἀργυρᾶ κέρματα ἐξαφανιζόμενα ἡμέραι καὶ ἀντικαθιστώμενα διὰ γραμματισήμων, τοκομεριδίων, μεταλλικῶν κερμάτων ἑκ σιδήρου καὶ ψευδαργύρου, τέλος σημαντικαὶ ποσότητες γραμματίων τῶν δανειστικῶν ταμείων,

Ἄναφορικῶς πρὸς τὸν τρίτον τῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ἰδρύονται τὰ λεγόμενα δανειστικὰ ταμεία (Darlehnskassen) προσηρτημένα εἰς τὴν Reichsbank ἀπολαύοντα νομικῶς πλὴν οὐχὶ καὶ οἰκονομικῶς ἀνεξαρτησίας, «πρὸς θεραπείαν τῶν ἀναγκῶν τῆς πίστεως, ἰδίᾳ πρὸς προαγωγὴν τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν συμφερόντων» κατὰ τὴν φράσιν τοῦ Νόμου τῆς 4 Αὐγούστου 1914. Τὰ ταμεία ταῦτα ἐχορῆγουν δάνεια ἐπὶ ἐνεχύρω χρηματογράφων καὶ ἐμπορευμάτων. Τὰ χρηματικὰ μέσα πρὸς χορήγησιν τῶν δανείων τούτων ἐπρομηθεύοντο τὰ ταμεία ταῦτα δι' ἐκδόσεως τῶν γραμματίων τῶν δανειστικῶν ταμείων (Darlehnskassenscheine). Ταῦτα, ἂν καὶ δὲν ἦσαν περιβεβλημένα μὲ ἀναγκαστικὴν κυκλοφορίαν, ὡς τὰ γραμμάτια τῆς Reichsbank ἐκυκλοφόρουσαν οὐχ' ἦσαν εὐρύτατα, ἰδίᾳ τὰ γραμμάτια τῶν 1, 2, 5, 10 καὶ 20 Μάρκων, θεωρούμενα ὑπὸ τοῦ κοινοῦ ὡς «μικρὰ τραπεζογραμματία». Νομικῶς εἶχον μάλιστα τὰ γραμμάτια τῶν δαν. ταμείων οὕτως εἶπεῖν ἀνωτέραν ἀξίαν τῶν ἄλλων κυκλοφορούντων γραμματίων ἀφοῦ κατὰ τὰ λεχθέντα ἀνωτέρω, ἠδύνατο νὰ ἀναπληρώσῃσι τὸ κάλυμμα εἰς μεταλλικὸν τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων τῆς Reichsbank. Ἡ ἔλη κυκλοφοροῦσα ποσότης τοιούτων γραμματίων τῶν δαν. ταμείων ἀπὸ 445,8 ἑκ. τέλος 1914 ἀνήλθεν εἰς 972,2 ἑκ. τὸ 1915, εἰς 2,872,9 ἑκ. τὸ 1916 εἰς 6,264,5 ἑκ. τὸ 1917 καὶ 10,242,2 ἑκ. τὸ 1918. Μέρος τούτων εὕρισκετο εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῆς Reichsbank ὡς κάλυμμα τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων τῆς.

Τὰ ταμεία ὅμως ταῦτα ἐξηλίχθησαν εἰς ἀπλοῦς χρηματοδότας τῶν νομικῶν προσώπων δημοσίου δικαίου, ὡς ἑκ τῶν συνθηκῶν κυρίως ὑπὸ τὰς ὁποίας διετέλει κατὰ τὸν πόλεμον ἡ γερμανικὴ χρηματαγορά. Λόγῳ κυρίως τῆς πληρωμῆς τοῖς μετρητοῖς διὰ πᾶσαν πρὸς τὸ κράτος πώλησιν στρατ. εἰδῶν, ἔλαι αἱ σχετικαὶ ἐπιχειρήσεις εἶχον ὑπερχορευθῆ χρήματος· ἐπειδὴ δὲ οὔτε ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐπιχειρηματικῆς δράσεως ἦτο εὐχερῆς οὔτε νομοθετικῶς πάντοτε ἐπιτρέπετο (ἕμμεσος τρόπος ἐξαναγκασμοῦ πρὸς τοποθέτησιν τῶν διαθέσιμων κεφαλαίων εἰς δημόσια

δάνεια), ὁ ἐμπορικὸς καὶ βιομηχανικὸς κόσμος ἠσθάνετο ἐλάχιστα τὴν ἀνάγκην προσφυγῆς εἰς τὰ δανειστικὰ ταμεία.

Αἱ προβλέψεις τῆς Γερμανίας περὶ ταχυτάτου τερματισμοῦ τοῦ πολέμου δὲν ἐπραγματοποιήθησαν. Αἱ προσπάθειαι τῆς ἐπίσης μετὰ τοὺς πρώτους πολεμικοὺς μῆνας ὅπως ἀνακρούσῃ πρύμναν καὶ ἐπιδιώξῃ τὴν κάλυψιν τῶν πολεμικῶν δαπανῶν καὶ διὰ δανείων, διενεργηθέντων οὐχὶ δυσχερῶς ὡς ἑκ τῶν ἀφθόνως κυκλοφορούντων χρηματικῶν μέσων, ἐστέφθησαν μόνον προσκαίρως ὑπὸ ἐπιτυχίας. Ὅσονδήποτε καὶ ἂν ἀναγνωρίσῃ τις τὰς κολοσσιαίας οἰκονομικὰς δυσχερείας ἐναντίον τῶν ὁποίων εἶχε νὰ ἀντιπαλαίσῃ ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ πολέμου ἡ Γερμανία οὐχ' ἦτον δὲν ἐπιτρέπεται ὅπως παρίδῃ καὶ τὰ κεφαλαιώδη σφάλματα τὰ ὁποῖα ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ ἡ πολεμικὴ τοῦ κράτους τούτου δημοσιονομικὴ καὶ οἰκονομικὴ γενικώτερον πολιτικὴ.

Ἀποφυγοῦσα ἐν ἀντιθέσει ἰδίως πρὸς τὴν Ἀγγλίαν καὶ Ἀμερικὴν ἐκ λόγων κακῶς ἐννοουμένης πολιτικῆς σκοπιμότητος τὴν ἐπιβολὴν ἀναλόγου πρὸς τὰς πολεμικὰς ἀνάγκας καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀντοχὴν τῶν διαφόρων παραγωγικῶν τάξεων φορολογίας, ἠκολούθησε τὴν ὀλισθηρὰν τῆς ἐκδόσεως χαρτονομίσματος ὀδόν, τὴν ἀδικωτάτην ταύτην ἐξ ὅλων τῶν φορολογιῶν. Μὴ θέλουσα νὰ παρακωλύσῃ τὴν ἐλευθέραν κυκλοφορίαν χρήματος καὶ ἀγαθῶν ἐν τῇ κοινωνικῇ οἰκονομίᾳ διὰ τῆς εἰσαγωγῆς χρεωστασίου μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου, παρεχώρει μεσολαβούντος τοῦ δημοσίου ταμείου, ἄφθονα τὰ πρὸς ἀκώλυτον κυκλοφορίαν τῶν ἀγαθῶν χρηματικὰ μέσα χωρὶς ὄριον, χωρὶς περιορισμούς, κατὰ παράθεσιν στοιχειωδῶν οἰκονομικῶν νόμων. Μεγάλῃ μερὶς τῶν γερμανῶν οἰκονομολόγων ζητεῖ ὅπως περιβάλλῃ τὴν Reichsbank μὲ τὸν φωτοστέφανον τοῦ ἐθνομάρτυρος, νὰ τὴν ἐμφανίσῃ ὡς τὸ θῦμα τῆς ἀντιοικονομικῆς μὲν πλὴν πατριωτικῆς ἐκδοτικῆς καὶ χρηματικῆς καθόλου πολιτικῆς τῆς. Δὲν μοὶ φαίνεται δεικναιολογημένη ἡ ἔξαρσις αὕτη τοῦ ἐνθουσιασμοῦ των. Πρῶτον, τὸ κύριον θῦμα τῆς καταστάσεως αὐτῆς ὑπῆρξε τὸ κοινόν, καὶ δεύτερον, ἡ τράπεζα δὲν εἶχεν ἰδίᾳ μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου ἀπολύτως καμμίαν αὐτοβουλίαν. Ἐνδεχομένη διαμαρτυρία τῶν μεριδούχων κατὰ τῶν κυβερνητικῶν μέτρων δὲν θὰ εἶχεν ἀναμφισβητήτως οὐδὲν ἀποτέλεσμα οὔτε θὰ ἐφθανε ποτὲ μέχρι τοῦ κοινοῦ. Ἡ κυβέρνησις εἶνε μόνῃ ὑπεύθυνος τῆς καταστάσεως. Ἡ Τράπεζα ἐξετέλεσεν ἀπλῶς διαταγὰς· καὶ μάλιστα ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν, ἄσχετως ἐὰν ἦσαν ἀντιοικονομικαὶ ἢ μή, μετὰ περισσῆς ἐπιδειξιότητος.

ΜΕΡΟΣ Γ.

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ

Δὲν προτίθεμαι ἐν τῷ τρίτῳ τούτῳ μέρει νὰ ἀσχοληθῶ ἐν πάσῃ λεπτομερείᾳ μὲ τὴν ἐξέλιξιν τῶν χρηματικῶν συνθηκῶν τῆς μεταπολεμικῆς Γερμανίας καὶ τὴν νέαν μορφήν ὑφ' ἣν ἐμφανίζεται ἡ οἰκονομικὴ τῆς ζωῆς, ὡς συνέπεια, πλὴν ἐν πολλοῖς καὶ ὡς αἷτιον τῶν χρηματικῶν τούτων συνθηκῶν. Ἄτυχῶς ὁ περιορισμένος χώρος δὲν μας ἐπιτρέπει τὸ τοιοῦτον. Ἐν γενικωτάταις μόνον γραμμαῖς θὰ ἐπιχειρήσωμεν 1) τὴν κατάδειξιν τῆς ἀλληλουχίας μεταξὺ χρηματικῆς, δημοσιονομικῆς καὶ οἰκονομικῆς καθόλου τοῦ τόπου καταστάσεως καὶ 2) τὴν ἀναζήτησιν τῶν προϋποθέσεων πρὸς βελτίωσιν, πρὸ παντὸς πρὸς παγίωσιν ἐν Γερμανίᾳ μιᾶς ὀρισμένης χρημ. καταστάσεως.

I—Τὸ τέρμα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολέμου εὔρε τὴν ἐπαναστατημένην Γερμανίαν ἐν ταῖς ἀπαρχαῖς νέας δεινῆς κρίσεως, ἀπειλούσης τὰ θεμέλια τόσο τοῦ πολιτικοῦ ὅσον καὶ οἰκονομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ τῆς χώρας οἰκοδομήματος. Ἀφεθείσα ἡ γερμανικὴ κοινωνικὴ οἰκονομία μετὰ τὴν στρατιωτικὴν κατάρρευσιν εἰς τὸ ἔλεος τῶν νικητῶν, παλαίους ἀναντίον τῶν ἀνατρεπτικῶν προσπαθειῶν τῶν κομμουνιστῶν, ἐξαναγκασθεῖσα εἰς ὀδυνηρὰς οἰκονομικὰς παραχωρήσεις ἐναντι τῶν μετριοπαθῶν σοσιαλιστῶν, βλέπουσα τὸν οἰκονομικὸν ἀποκλεισμὸν ἐξακολουθοῦντα, τὰ ἄτομα πεινῶντα καὶ γυμνητεύοντα, τὴν γεωργίαν ἐξηντημένην, τὴν βιομηχανίαν μὴ πολεμικῶν εἰδῶν ἐλλείψει πρώτων ὑλῶν ἀκίνητοῦσαν, τὸ ἐμπόριον ἐν τελείᾳ ἀπονεκρῶσει καὶ τὰ μέσα τῆς μεταφορᾶς ἐν ἀποσυνθέσει, διήρχετο ἡμέρας πικρᾶς, στερουμένη καὶ αὐτῶν τῶν ἀπαραιτήτων ὑλικῶν μέσων πρὸς προσωρινὴν ἔστω ἐπούλωσιν τῶν χαινουσῶν τοῦ οἰκονομικοῦ σώματος πληγῶν.

Παραλλήλως ἔβαινε καὶ ἡ ἀθλιότης τῶν δημοσίων οἰκονομικῶν. Τὸν γερμανικὸν προϋπολογισμὸν πολὺ ὀλίγον ἀνεκούφισεν ἡ κατάπαυσις τῆς ἐμπολέμου καταστάσεως. Αἱ κρατικαὶ ἀνάγκαι δὲν ἐμειώθησαν οὐδὲν, μόνον μορφήν μετέβαλον. Ἡ ἐκτέλεσις τῶν ἐξαιρετικῶν βαρῶν ἔργων τῆς ἀνακωχῆς, ἡ ἀποζημίωσις τῶν παθόντων Γερμανῶν τοῦ ἐξωτερικοῦ, τὰ ἐξοδα τῆς ἀποστρατεύσεως καὶ ἡ διακράτησις τοῦ στρατιωτικοῦ ὑλικοῦ, ἡ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις τῶν ἀνέργων καὶ ἡ εὐθηγή ἐπὶ ζημίᾳ τοῦ κράτους πώλησις τροφίμων, ἀνεδίβαζον τὸ ἔλλειμμα τοῦ προϋπολογισμοῦ εἰς ποσὸν τεράστιον. Ἡ σύναψις δανείου, ἡ ἐκθεσις

αὐτοῦ εἰς δημοσίαν ἐγγραφήν δὲν θὰ εἶχε καμμίαν ἐλπίδα ἐπιτυχίας. Ἡ πρότασις τῆς Reichsbank περὶ συνομολογήσεως καταναγκαστικοῦ δανείου εἶχεν ἀποκρουσθῆ ὑπὸ τοῦ τότε Ὑπουργοῦ τῶν Οἰκονομικῶν τῆς Ἐπικρατείας Mat. Erzberger. Τὸ παρὰ τὴν θέλησιν τῆς Τραπεζῆς συναφθὲν τὸ 1919 δάνειον τὸ γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα Sparprämienanleihe εἶχεν ἀποτύχει. Τὸ ἐπακολουθήσαν βαρύτερον φορολογικὸν σύστημα τοῦ Erzberger δὲν ἔφερε τὸ προσδοκώμενον ἀποτέλεσμα λόγῳ τῶν μεγάλων δυσχερειῶν περὶ τὴν εἰσπραξίν ἀναληφθεῖσαν ἅπ' εὐθείας ὑπὸ τοῦ Reich. Περὶ οἰκονομικῆς ἐνίσχυσεως ἐκ μέρους τῆς ἀλλοδαπῆς οὐδεὶς λόγος ἠδύνατο τότε ἀκόμη νὰ γίνῃ.

Ὡς ἐὰν δὲν ἤρουν ταῦτα ἤρξατο παρατηρουμένη ἐν τῇ χώρᾳ εὐθὺς μετὰ τὴν γερμανικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1918 καὶ τὴν ἐπακολουθήσαν ἀνακωχὴν μεγάλη ἔλλειψις μέσων πληρωμῆς, οἱ σπουδαιότεροι λόγοι τῆς ὁποίας ὑπῆρξαν οἱ ἑξῆς: 1) σημαντικὴ ποσότης τῶν κυκλοφορούντων τραπεζογραμμάτων ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ πληρωμῆς πρὸς τὰ συμμαχικὰ στρατεύματα κατοχῆς ἐν Ρηνανίᾳ, 2) Ἐπι μεγαλύτερα ποσότης διετίθετο ἐπίσης πρὸς ἀπαλλαγὴν ἀπὸ ὑποχρεώσεων εἰς τὰ τέως ὑπὸ τῶν Γερμανῶν κατεχόμενα ἐδάφη. Μόνον εἰς τὸ Βέλγιον ἀπεστάλησαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκ Γερμανίας τὸ 1919 1.500 ἑκατ. χαρτίνων μάρκων. 3) Μετὰ τὴν κατάρρευσιν καὶ τὴν ἐπακολουθήσαν ἀπότομον πτώσιν τοῦ μάρκου ἀνήλθον τεραστίως αἱ τιμαὶ ὡς καὶ οἱ μισθοὶ καὶ ἡμερομίσθια (ἐπιπροσθέτως ὡς ἐκ τῆς ἐπιτροπῆς τῆς Σοσιαλδημοκρατίας παρὰ τῇ ἐπαναστατικῇ κυβερνήσει), προκαλέσαντα νέαν οὐκὶ μικρὰν ζήτησιν χαρτονομίσματος πρὸς διενέργειαν τῶν ἀναγκαίων πληρωμῶν. 4) Ἡ πτώσις τοῦ μάρκου ἐνεθάρρυνε τὴν διεθνῆ κερδοσκοπίαν πρὸς ἀπορρόφησιν ἐνὸς μέρους τῶν ἕως τότε ἐκδοθέντων τραπεζογραμμάτων ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὑψώσεως, ἐν ᾧ ἀντιθέτως μέγα μέρος τῶν γερμανῶν κατόχων τοῦ ἐπὶ τῷ φόβῳ νέας πτώσεως τὰ ἐξαπέστειλε λαθραίως εἰς τὸ ἐξωτερικόν (μία μορφή τῆς Kapitalflucht) πρὸς πώλησιν. (Τὸ ἐμπόριον συνάλλαγματος δὲν ἦτο ἀκόμη ἐλεύθερον). 5) Τὰ βαρῆα φορολογικὰ μέτρα τῆς κυβερνήσεως ἠνάγκαζον πολλοὺς πρὸς ἀπόκρυψιν τῶν γραμματίων, ἀποσυρομένων οὕτω τῆς κυκλοφορίας καὶ 6) τὰ μεταλλικὰ κέρματα εἶχον ἐξαφανισθῆ τελείως τῆς κυκλοφορίας.

Αἱ οἰκονομικαὶ δυσχερεῖαι τοῦ κράτους ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν ἀθλιότητα τῆς καταστάσεως τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας καὶ τὴν σπάνιν μέσων πληρωμῆς ἐκ τῆς ἀγορᾶς, ἀποκλεισμένου παντὸς ἄλλου μέσου θεραπείας, ἦτο πολὺ φυσικὸν ὅτι θὰ ἦγον εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Reichsbank

τῇ ἐντολῇ ἢ μᾶλλον διαταγῇ τοῦ κράτους συνέχισιν τῆς πολεμικῆς τῆς ἐκδοτικῆς πολιτικῆς. Νέα σημαντικὴ ποσότης χαρτονομίσματος τίθεται οὕτω εἰς κυκλοφορίαν, προκαλουμένη διὰ τῆς γνωστῆς μεθόδου τῆς ἐκδόσεως καὶ προεξοφλήσεως τῶν συναλλαγματικῶν τοῦ δημοσίου ταμείου, χωρὶς ὡς ἐκ τῶν συνθηκῶν ὑφ' ἃς ἐγένετο ἡ ἐκδοσις νὰ ὑπάρχῃ ἐλπίς ἐπιστραφῆς τῶν γραμματίων εἰς τὴν ἐκδότριαν Τράπεζαν πρὸς ἀποφυγὴν νέας ἐκδόσεως.

Ἡ συνθήκη τῶν Βερσαλλιών μὲ τοὺς βρεῖς τῆς πολιτικῆς καὶ οικονομικῆς ὁρους ἐπεδείνωσεν ἔτι μᾶλλον τὴν κατάστασιν, ἔσχεν ὅμως καὶ ἐν ἐξαιρετικῶν εὐχάριστον διὰ τὴν γερμανικὴν οἰκονομίαν ἀποτέλεσμα ὅτι ἦρε τὸν οικονομικὸν ἀποκλεισμὸν καὶ ἐπέτρεψε εἰς τὴν Γερμανίαν ἐν περιωρισμένῳ πάντοτε μέτρῳ τὴν βαθμιαίαν ἐπανάληψιν τῶν ἐμπορικῶν τῆς σχέσεων μετὰ τῆς ἀλλοδαπῆς, ἃς εἶχε διακόψει ὁ πόλεμος. Οὐχὶ μετὰ μεγάλης δυσχερείας ἐπανεῦρεν ἡ Γερμανία τὴν παλαιάν τῆς θέσιν ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκονομίᾳ. Δὲν ἀνεζητήθησε τοὺς πελάτας τῆς ἀνεζητήθη ὑπ' αὐτῶν, χάρις κυρίως εἰς τοὺς ἑξῆς δύο λόγους.

α'.) Ὅτι ἡ ἐπελθοῦσα μεταβολὴ εἰς τὸ νομισματικὸν σύστημα τῆς Γερμανίας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἀφήσῃ ἀνεπηρέαστον τὴν ἀξίαν τοῦ χρήματος εἶνε προφανές. Βεβαίως δὲν ὑπῆρξεν ἀπὸ τὴν μόνην ἢ αἰτίαν τῆς ὑψώσεως τῶν τιμῶν ἐν Γερμανίᾳ, καθ' ὅτι συνέτρεχον καὶ ἕτεροι πρὸς τοῦτο λόγοι. Ἰδίᾳ ἢ σπάνις τῶν ἐμπορευμάτων φυσικὸν ἀποτέλεσμα τῆς ἐπασχολήσεως ἑκατομυρίων ἐργατικῶν χειρῶν ἐπὶ τετραετίαν καὶ πλέον μὲ πολεμικά, μὴ παραγωγικά ἔργα. Λογικὸν ἐπακολούθημα ἐπίσης τῆς πτώσεως τῆς ἀξίας τοῦ χρήματος ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὸ ἐξαιρετικῶς δυσμενὲς διὰ τὴν Γερμανίαν, ἰδίᾳ μετὰ τὸν πόλεμον ἰσοζύγιον πληρωμῶν ἐναντι τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ τῆς σχετικῆς ἐλλείψεως χρυσοῦ πρὸς ἐξαγωγὴν, ὑπῆρξε καὶ ἡ ραγδαία πτώσις τοῦ μάρκου εἰς τὰ ἕξτα χρηματιστήρια. Ἐπειδὴ ἡ ἐκδοσις χαρτονομίσματος ἐν Γερμανίᾳ καὶ ἡ παθητικότητα τοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν ὑπῆρξε διηνεκῆς, ἦτο φυσικόν, μὲ τὰς σχετικὰς διακυμάνσεις ἐννοεῖται, ὅτι διηνεκῆς θὰ ἦτο καὶ ἡ πτώσις τοῦ μάρκου. Μετὰ πᾶσαν νέαν πτώσιν τοῦ μάρκου ἔτεινον καὶ αἱ τιμαὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ ὡς καὶ τὰ παρακολουθοῦντα ταύτας ἡμερομίσθια πρὸς βαθμιαίον προσανατολισμὸν πρὸς τὴν νέαν κατάστασιν τῶν πραγμάτων καὶ ὑψωσιν ἐπὶ τοῦ ἐπιπέδου τῶν διεθνῶν τιμῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ συμβῆ τὸ τελευταῖον τοῦτο ἐπηκολούθει νέα πτώσις, προκαλοῦσα τὴν αὐτὴν βαθμιαίαν, διστάζουσαν κίνησιν τῶν τιμῶν πρὸς τὰ ἄνω. Αἱ πτώσεις τοῦ

μάρκου ὑπῆρξαν ἀπότομοι ἐν ᾧ αἱ ἀνοδοὶ τῶν τιμῶν βαθμιαῖαι. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ἴσταντο αἱ τιμαὶ ἐν Γερμανίᾳ κάτωθεν τοῦ ἐπιπέδου τῶν διεθνῶν τιμῶν, προκαλοῦσαι ἀθρόαν ἐξαγωγὴν ἀντὶ τεμαχίου ἄρτου ἐξεσφενδονίζοντο ἐνίοτε εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πολυτίμα βιομηχανήματα β'). Μεγάλοι ἐξαγωγικοὶ οἰκοὶ πρώτων ὕλων καὶ τροφίμων, ἰδίως ἀμερικανικοὶ, διατρέχοντες οἰκονομικὴν κρίσιν ὡς ἐκ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑυρώπης ὅπως ἀγοράσῃ τὰ προϊόντα των, ἔχοντες δὲ πίστιν ἀκλόνητον ἐπὶ τὸ μέλλον τῆς Γερμανικῆς Οἰκονομίας ἐχορήγησαν εἰς τὴν γερμ. βιομηχανίαν εὐρυτάτας πιστώσεις. Εἰς ταύτας προσετέθησαν σημαντικαὶ ποσότητες διαθέσιμων ἐν τῷ ἐξωτερικῷ, ἐκ τῶν εἰς τεραστίας ποσότητας ἐπὶ τῇ ἐλπίδι ὑψώσεως ὑπὸ τῆς ἀλλοδαπῆς ἀγορασθέντων γερμ. τραπεζογραμματίων, ἀξιών καὶ συναλλάγματος. Ἡ οἰκονομικὴ κατάσταση τῆς Γερμανίας κατόπιν ὧν τούτων φαίνεται βελτιουμένη, τὸ ἐξαγωγικὸν τῆς ἐμπόριον ἀνθεῖ, ἡ βιομηχανία τῆς θησαυρίζει. Πλήν φαινομενικῶς ἦσαν τὰ κέρδη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, φαινομενικῶς ἡ ἀνθησις. Ἡ γαλλικὴ ἐπέμβοσις ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ φόδου τῆς γαλλικῆς κοινῆς γνώμης πρὸς τῆς γερμανικῆς «εὐημερίας», ἐπέτρεψε τὴν κατάρρευσιν τοῦ χαρτίνου οἰκοδομήματος. Ὅτι ἡ εὐημερία τῆς Γερμανίας κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1920-1921 δὲν ἦτο πραγματικῆ, ἡ οἰκονομικὴ τῆς ζωῆ δὲν ἦτο φυσιολογικῆ, ἡ δὲ ἰσορροπία τῶν γερμ. προῦτολογισμῶν οὐδέποτε ἐπετεύχθη ἄνευ συνδρομῆς τῶν πιστηρίων τῆς Reichsbank, ἐμφαίνεται καὶ ἐκ τῶν κάτωθι στατιστικῶν πληροφοριῶν. Τὴν 31 Δεκεμ. 1920 ἀνῆρχετο τὸ κυμαινόμενον χρέος τῆς ἐπικρατείας εἰς 152 δισεκ. Μ. ἐναντι 48 δισεκ. Μ. κατὰ τὸ τέλος Ὀκτωβρ. 1918. Ἐν ᾧ τέλος 1918 ἡ κυκλοφοροῦσα ποσότης τραπεζικῶν γραμματίων μόλις ὑπερέβαινε τὰ 22 δισεκ. Μ. καὶ 10 δισεκ. Μ. γραμμάτια τῶν δανειστικῶν ταμείων, ἀνῆρχετο ἡ ποσότης τῶν τέλος 1919 κυκλοφορούντων τραπεζ. γραμματίων εἰς 35,698,4 ἐκ. Μ. 1920=68,805 ἐκ. Μ.—1921=113,639,5 ἐκ. Μ.— Ἡ ποσότης τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων δανειστικῶν ταμείων ἀντιθέτως μειοῦται, μειωθέντος τοῦ ἐπὶ ἐνεχύρω χρηματογράφων ἢ ἐμπορευμάτων δανεισμοῦ κεφαλαίων ὑπὸ τῶν δανειστικῶν ταμείων. (Τέλος 1919=13,781,2 ἐκτ. Μ.—1920=12,038, 3 ἐκατ. Μ.—1921=8,324,7 ἐκατ. Μ.) Παράλληλος ὑπῆρξε καὶ ἡ πτώσις τοῦ γερμ. συναλλάγματος (100 ἐλδ. φρ. (τέλος 1918) 170 Μ., (τέλος 1919) 772 Μ., (τέλος 1920) 1095 Μ., (τέλος 1921) 3625 Μ. Ἐνῷ ἡ ποσότης τοῦ κυκλοφοροῦντος χαρτονομίσματος ἀνῆρχεται εἰς ὕψη δυσθεώρητα, μειοῦται ἐπι μᾶλλον τὸ εἰς χρυσὸν κάλυμμά του, κυρίως

ἐκ τῶν ἐξῆς τριῶν λόγων α'.) τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ ρωσικοῦ χρυσοῦ κατὰ τοὺς ὄρους τῆς ἀναχωρῆς β'.) λόγῳ πληρωμῆς πρὸς τὴν Ἀντάντ (μετὰ τὴν ἄρσιν τοῦ ἀποκλεισμοῦ) εἰς χρυσὸν περὶ τὸ δισεκατομύριον περίπου ἐναντι δοθέντων τροφίμων καὶ γ'.) λόγῳ πωλῆσεως εἰς χρυσοχόους οὐχὶ μικρῶν ποσοτήτων πρὸς τόνωσιν τῆς σχετικῆς ἐξαγωγικῆς βιομηχανίας. Ἀπὸ 2.262,2 ἑκατ. Μ. εἰς χρυσὸν, ἀποθεματικοῦ τῆς Reichsbank τὸ 1918 παρέμειναν μόνον 1,089,5 ἑκατ. Μ. τὸ 1919—1,091,6 ἑκατ. Μ. τέλος 1920—995,4 ἑκατ. Μ. τέλος 1921. Τὸ κάλυμμα τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων εἰς χρυσὸν, τὸ ὅποιον ἀνῆρχετο εἰς 2,20ο τέλος 1919, κατῆλθεν εἰς 1,40ο τέλος 1920 καὶ 0,80ο τέλος 1921.

Ἡ μείωσις τοῦ μεταλλικοῦ καὶ χαρτίου καλύμματος τῶν τραπεζικῶν γραμματίων (γραμμάτια δανειστικῶν ταμείων) ἤρχισε νὰ δυσχεραίνῃ τὴν τήρησιν τῆς νομοθετικῆς διατάξεως περὶ 1)3 καλύμματος τῶν κυκλοφορούντων γραμματίων τῆς τραπεζῆς διὰ χρυσοῦ καὶ γραμματίων δαν. ταμείων. Ὁ νόμος τῆς 9 Μαΐου 1921 ἤρε τὸν περιορισμὸν τοῦτον. Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης δὲν ὑφίσταται οὐδεὶς πλέον νομοθετικὸς περιορισμὸς πρὸς ἐκδοσὶν χαρτονομίσματος. Τὸ μόνον προαπαιτούμενον εἶναι αἱ ὑπὸ τῶν ἀναγκῶν τοῦ δημοσίου ταμείου ὑπαγορευόμενα συναλλαγματικά τοῦ κράτους. Λόγος περὶ ἐκδοτικῆς πολιτικῆς τῆς τραπεζῆς δὲν δύναται πλέον ἀπὸ τοῦδε νὰ γίνῃ. Ἡ τράπεζα διατάσσεται ὑπὸ τοῦ κράτους ὅπως ἐνισχύσῃ τὸ προσωπικὸν τῶν ἐκτυπωτηρίων τῶν γραμματίων τῆς νέαι ἐκτυπωτικαὶ μηχαναὶ παραγγέλλονται. Ὀλίγους μῆνας κατόπιν ἐνθουμασθεὶς ἐπι ἀνεγίγνωστον εἰς τὰς γερμανικὰς ἐφημερίδας γνωστοποίησιν τῆς Reichsbank αἰτούσης εὐγενέστατα συγγνώμην, ὅτι δὲν δύναται πλήρως νὰ ἀνταποκριθῇ πρὸς τὰς ἀξιώσεις τῶν ἰδιωτικῶν τραπεζῶν περὶ χορηγίας μέσων πληρωμῆς διὰ ποσὰ σεβαστά, διότι τὰ πρὸ πολλοῦ παραγγελλθέντα νέα ἐκτυπωτικὰ μηχανήματα δὲν ἦσαν ἀκόμη ἔτοιμα.

Ὁ Νόμος τῆς 26 Μαΐου 1922 περὶ αὐτονομίας τῆς Reichsbank ἀπαλλάσσει τὴν διεύθυνσιν τῆς κρατικῆς κηδεμονίας καθιζωσάσα αὐτὴν ἀνεξάρτητον. Πολὺ ἀργὰ διὰ τὴν τράπεζαν καὶ τὴν κοινωνικὴν τοῦ τόπου οἰκονομίαν! Ἡ χειραφεσία αὐτῆς τῆς κεντρικῆς ἐκδοτικῆς τραπεζῆς οὐδόλως ἐβελτίωσε τὴν κατάστασιν.

Κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἔτη 1922 καὶ 1923 ἡ ἀπώλεια τοῦ πλουσιωτέρου μέρους τῆς βιομηχανικῆς περιοχῆς τῆς Ἄνω Σιλεσίας, αἱ ἐσωτερικαὶ κομματικαὶ διαμάχαι καταλήξασαι σὺν τοῖς ἄλλοις καὶ εἰς τὸν φόνον τοῦ μεγαλυτέρου γερμανοῦ πολιτικοῦ τῶν τελευταίων χρόνων,

τοῦ Ἰσραηλίτου Rathenau, ἡ ἐπιταθείσα κατὰ τοὺς τελευταίους μῆνας γαλλικὴ πείσις κατόπιν τῆς καταλήψεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως τοῦ κέντρου τῆς γερμανικῆς σιδηροβιομηχανίας, τῆς περιοχῆς τῆς Ρούρ, ἡ ἄρσις πάσης ἐμπιστοσύνης ἐκ μέρους τῆς ἀλλοδαπῆς καὶ ἡ ἐξακολουθητικὴ παθητικότης τοῦ γερμανικοῦ ἰσοζυγίου πληρωμῶν, πάντα ταῦτα κατηρράκωσαν τελείως τὴν γερμανικὴν οἰκονομίαν. Ὅμιλουν σήμερον περὶ κυκλοφορούσης ποσότητος χαρτονομίσματος ἧτις ἀποδίδεται δι' ἀριθμὸν γραφομένου διὰ 18 ἢ 20 ψηφίων.

II. Ἐρχόμεθα ἤδη εἰς τὸ δεύτερον ἀντικείμενον τῆς ἐρευνῆς μας, τὴν ἀναζήτησιν τῶν προϋποθέσεων πρὸς παγίωσιν ἐν Γερμανίᾳ μιᾶς ὀρισμένης χρηματικῆς καταστάσεως.

Θὰ ἠδύνατο τις νὰ γράψῃ πολύτομον ἔργον ἂν ἀνεδημοσίευσεν ἀπλῶς τὰ ὑπὸ Γερμανῶν καὶ ξένων κατὰ τὰ τελευταῖα πέντε ἔτη προταθέντα συστήματα ἐξυγιάνσεως τοῦ γερμανικοῦ χρήματος. Ἐλάχιστοι ὑπῆρξαν ἐκεῖ ἐκ τῶν ἀσχολουμένων σοβαρῶς ἢ μὴ μὲ τὰς οἰκονομικὰς ἐπιστήμας, οἱ μὴ φιλοδοξήσαντες νὰ προτείνουσι ἐν ἴδιον σύστημα ἐξισώσεως τῆς ἐν τῷ ἐσωτερικῷ καὶ ἐξωτερικῷ τιμῆς τοῦ μάρκου καὶ παγίωσεως τῆς ἐνιαίας τιμῆς του. Τὰ πλείστα τῶν «συστημάτων» τούτων, ἀπόρροια ἐπιπολαίας παρατηρήσεως, ἐπιδιώκουσι τοῦτο διὰ τεχνικῶν μέσων, λησμονοῦντις ὅτι αἱ συναλλαγματικαὶ τιμαὶ ἀντικατοπτρίζουσι ἀπλῶς τὴν ἐκάστοτε κατάστασιν τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας, ὅτι μόνον διὰ τῆς βελτιώσεως τῆς κοινωνικῆς οἰκονομίας εἶναι δυνατὴ ἡ ἐξυγιάνσις τοῦ χρήματος καὶ ἡ βελτίωσις τοῦ συναλλάγματος. Μόνον ἔστιν εἰς λαὸς ὑποφέρων ἀπὸ τὴν μεταπολεμικὴν αὐτὴν νόσον, παράγει περισσότερον τοῦ ἀναγκαίου πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν χρειῶν του, ὡς διεκήρυξεν δημοφώνως ἡ οἰκονομικὴ Διάσκεψις τῶν Βρυξελλῶν τοῦ 1920, ἐξοικονομεῖ δὲ καὶ διαθέτει παραγωγικῶς τὴν διαφορὰν, τότε μόνον δύναται νὰ εἶναι βέβαιος ὅτι θὰ δυνηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῆς Α ἢ Β καθαρᾶς τεχνικῆς μεθόδου ὅπως διατηρῇ πάντοτε περίξ τοῦ ἀρίστου τὸ ἐξωτερικὸν αὐτοῦ συναλλάγμα, ἐφ' ὅσον δὲν κρίνεται σκόπιμον ἢ δὲν εἶναι εὐχερὲς ὅπως ἀπαλλαγῇ βαθμιαίως τοῦ πλεονάζοντος χαρτονομίσματος, τοῦ πιέζοντος τὴν κοινωνικὴν οἰκονομίαν, ἐπιρρεάζοντος τόσον δυσμενῶς τὴν τιμὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ συναλλάγματος καὶ διευκολύνοντος τὰς μεγάλας καὶ καταστροφικὰς αὐτοῦ διακυμάνσεις.

Προκειμένου ὁμως περὶ τῆς Γερμανίας τὸ ζήτημα ἐμφανίζεται ὑπὸ ἐξαιρετικῶς περίπλοκον μορφήν. Δὲν εἶναι μόνον οἰκονομικῆς ἀλλὰ καὶ πολιτικῆς πρὸ παντὸς φύσεως.

Ἡ Γαλλία προσεγγεῦσα κατὰ τὸν πόλεμον ἐξ ὄλων τῆς τῶν συμμάχων τὰς περισσοτέρας θυσίας, ἰδοῦσα ἐν μέγα μέρος τῆς χώρας τῆς, τὸ βιομηχανικῶς πλουσιώτερον, κατὰ τρόπον κυριολεκτικῶς βάρβαρον καταστρεφόμενον ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ καὶ τὴν παλαιάν τῆς οἰκονομικὴν θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἐξαφανιζομένην, ἦτο πολὺ φυσικὸν ὅτι μετὰ τὴν νίκην ὑπῆκουσα εἰς τὸ στοιχειῶδες τῆς αὐτοσυντηρήσεως συναίσθημα θὰ ἐλάμβανεν ὄλα τὰ ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ προβλέψεως ὑποδεικνυόμενα μέτρα πρὸς παρακώλυσιν πάσης νέας γερμανικῆς ἐπιθέσεως. Τὰ ἄρθρα 232 καὶ 233 τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλίων, ἰδίως τὸ ἀκαθόριστον τῶν πληρωθησομένων πολεμικῶν ἐπανορθώσεων ἐπιδιώκουσι αὐτὸν κυρίως τὸν σκοπὸν. Ἀπαγορεύουσιν εἰς τὴν Γερμανίαν ὅπως καταστή ἐκ νέου πολιτικῶς καὶ οἰκονομικῶς ἐπικίνδυνος εἰς τοὺς ἀντιπάλους τῆς, ἰδιαιτέρως εἰς τὴν γειτονικὴν τῆς λατινικὴν δύναμιν. Ἄν καὶ οἱ ὅροι τῆς ἀνακωχῆς καὶ συνθήκης τῶν Βερσαλλίων ὑπῆρξαν ἐξαιρετικὰ βαρεῖς οὐχ' ἦσαν οἱ γαμφοὶ ὄνυχες τοῦ γερμανικοῦ αἵτου δὲν ἐφάνησαν ἐκ τούτου σημαντικῶς ἀμβλυθέντες. Ἡ ἦττα δὲν ἐφάνη θάπτουσα τὰ γερμανικὰ κοσμοκρατορικὰ ὄνειρα ἀναλαβοῦσα ταχέως, ὡς ἐμφαίνετο τοῦλάχιστον, ἐκ τοῦ κλύδωνος τῆς στρατιωτικῆς καταρρέουσεως καὶ τῆς ἐπαναστάσεως, προσπαθοῦσα ὅπως ἐπανεύρη τὴν προτέραν τῆς ἐν τῇ παγκοσμίῳ οἰκονομίᾳ θέσιν, ἤρχισε νὰ λαμβάνη καὶ πάλιν τὴν παλαιάν τῆς ἀπειλητικὴν μορφήν.

Ὁ γαλλικὸς λαὸς ἐστάθη ἀπὸ τῆς ἐπομένῃς τῆς εἰρήνης πρὸ τοῦ ἐξῆς διλήματος. Ἡ νὰ δεχθῆ ὡς γείτονά του μίαν οἰκονομικῶς ἰσχυρὰν Γερμανίαν, ἱκανὴν ὅπως πληρώσῃ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἀξιοῦμένων ἐπανορθώσεων πλὴν ἱκανὴν ἐπίσης ὅπως καταγγείλῃ μίαν ὥραϊαν ἡμέραν τὴν συνθήκην τῶν Βερσαλλίων, εὐθὺς ὡς θὰ ἠσθάνετο ἐαυτὴν ἀρκούντως ἰσχυρὰν πρὸς τοῦτο ἢ μίαν σειρὰν ἐν τελείᾳ οἰκονομικῇ ἀποσυνθέσει, πολιτικῶς πάντῃ ἀνισχύρων γερμανικῶν κρατῶν, ἀνικάνων μὲν ὅπως τὴν συνδράμωσιν σημαντικῶς εἰς τὴν οἰκονομικὴν τῆς ἀνοικοδόμησιν, πλὴν ἐπίσης ἀνικάνων ὅπως τὴν βλάβωσιν ἐν τῷ προσεχῆ μέλλοντι. Οὕτε τὴν μίαν οὕτε τὴν ἄλλην ὁδὸν ἠκολούθησε τὰ τέσσαρα πρῶτα μεταπολεμικὰ ἔτη ἡ γαλλικὴ πολιτικὴ, τὴν πρώτην διότι δὲν ἠθέλησε, τὴν δευτέραν διότι δὲν ἠδυνήθη. Ἄκουσα ἠκολούθησε μίαν μέσσην ὁδὸν, παραδοχοῦσα τὴν εὐκαιρίαν ὅπως βαδίσῃ μᾶλλον τὴν δευτέραν τῶν ἄνω διαγραφομένων. Πλήρως πεπεισμένη περὶ τῆς ἰλλείψεως ἐνεργητικότητος τῆς ἀγγλικῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς, τόσον περιτράνωσ καταδειχθείσης κατὰ τὴν τελευταίαν φάσιν τοῦ ἀνατολικοῦ ζητήματος,

συνδεθεῖσα διὰ συμμαχίας μετὰ τῆς Πολωνίας καὶ κρατοῦσα εἰς ἀκινήσιαν τὴν Ἰταλίαν διὰ τῆς προσκειμένης αὐτῇ μικρᾶς Ἀντάντ, κατέλαβε πρὸ ὀκταμήνου τὴν βιομηχανικὴν περιοχὴν τῆς Ρούρ, ἐν ἐπιγνώσει ὅτι οὕτω πλήττει εἰς τὴν καρδίαν τὸ οἰκονομικὸν τῆς Γερμανίας σῶμα. Κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην ἡ γαλλικὴ πίεσις δὲν θὰ καταπαύσῃ πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ γερμανικοῦ ὀμοσπονδιακοῦ κράτους. Ἡ ἀνακήρυξις τῆς Δημοκρατίας τοῦ Ρήνου δὲν εἶναι ἢ τὸ προανάκρουσμα. Ὑπὸ τοιαύτας πολιτικὰς συνθήκας εἶναι ἀστείον νὰ συζητηθῆ ἢ λύσις τοῦ γερμανικοῦ χρηματικοῦ ζητήματος ἐπὶ τῇ βάσει μόνον οἰκονομικῶν προϋποθέσεων καὶ νὰ προτείνωνται διάφορα τεχνικὰ ἢ οἰκονομικῆς φύσεως μέτρα πρὸς λύσιν του. Ἡ ἀποφασισθεῖσα πρὸ ἐβδομάδος νομισματικὴ μεταρρύθμισις ἐν Γερμανίᾳ, κατόπιν τῆς καταπληκτικῆς ὑποτιμήσεως τοῦ μάρκου (1 ἀγγλ. λίρα πλέον τῶν 60 δισεκ.), ἀπαγορεύεται μὲν ὑπὸ τῆς σκληρᾶς ἀνάγκης, πλὴν δὲν φαίνεται ἀρχίζουσα ὑπὸ αἰσίτους οἰωνούς. Πᾶν νέον νομισματικὸν σύστημα τῆς Γερμανίας θὰ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων καταδικασμένον εἰς τὴν τύχην τοῦ προκατόχου του, πρὸ τῆς ρυθμίσεως τοῦ πολιτικοῦ ζητήματος. Ἡ δὲ Γαλλία δὲν φαίνεται ἐπιθυμοῦσα ὅπως ἔλθῃ εἰς διαπραγματεύσεις ἢ μετὰ τῶν γερμανικῶν κρατῶν τὰ ὁποῖα θὰ διαδεχθῶσι τὸ καταρρέον ὀμοσπονδιακὸν κράτος.

Βιβλιογραφία. — A. Wagner «Der Kredit und das Bankwesen» (εἰς τὸ Handbuch der politischen Oeonomie, ὑπὸ G. Schönberg, 3 ἐκδ. I τόμος σελ. 379 ἐπ.) — L. Bamberger «Die Zettelbank vor dem Reichstag» Λειψία 1874. — W. Lotz «Geschichte und Kritik des deutschen Bankgesetzes» Λειψία 1888 — G. Obst «Banken und Banpolitik» Λειψία 1909 — A. Lansburgh «Die Massnahmen der Reichsbank zur Erhöhung der Liquidität der deutschen Kreditwirtschaft» Stuttgart 1914 — Salomon und Bud «Darlehenskassengesetz v. 4. 8. 1914 (Guttentagsche Sammlung) Βερολίνον 1915 — F. Terhalle «Währung und Valuta» Jena 1919 — F. Bendixen «Währungspolitik und Geldtheorie im Lichte des Weltkrieges» 2 ἐκδ. 1919 — W. Lotz «Das Papiergeld» Βερολίνον 1920 — E. Loeb «Wirtschaftliche Vorgänge, Erfahrungen und Lehren im europäischen Krieg, 2 τόμοι Jena 1918-9 — Max Muss ἄρθρον «Banken in Deutschland» H. der St. 4 ἐκδ. 2 τόμ. — G. Cassel «Das Geldproblem der Welt» 2 ὑπομνήματα Μόναχον 1922 — G. Obst «Geld = Bank = und Börsenwesen» 20 ἐκδ. 1923. Περιοδικὰ «Die Bank» καὶ «Bankarchiv» Βερολίνου 1920-1923. Ἀθήναι Ὀκτώβριος 1923.